

ТЭГИН ОЧАН

ӨНДӨР УУЛИН ОРАТЭМЦЭ

ӨРГЭН ДАЛАН ЖЭТЭМЦЭ

(ЧИНГЭС-ХАН)

ХАЛЬМАГ БАГЧУДИН
БОЛДЗАГ УГА ГАРДАГ ГЕШҮ

КОЛЕГ РЕДАКТАЛНА

1947.

О К Т Я Б Р

№ I.

МАНА СЕДВЭРЭ.

Бидн, цöбөн халымг багчуд, эврэнх уург халымг келэр негэ журнал гаргадже Узий гидг санан негс цаг урдас мана дотр орла. Болвө, "сонан ширдэ, сүүрө шорадэ" гидг Улгрингө, мана седвэрэ сэн болвигн, түгө бүтэджэ күцэдгнь беркө болвө. Ю болвчи амар келхдэ сүрнэ килвр, анад келдэ келү күчр.

Негдвэр, бидн дундэ газет, журналин калхар көдлсн сэн дамшлгта ймтн ховр; хойрдугар болхла, мана бийсүдин келн мншө сулхн. Учөр түгээр, өдгн күртөл күсэсн күслэн күцэджэ ядад, күчн, недл татагтан, келү икэр гумдад йовдг бийвдэн.

Ода болхла, мана негэ кбншөн эжө, газет, журналин калхар зөлгө дамшлгта күн, мадндэ дбнг болхар үгэн өгсөн дерисө, энэ журналан гаргадже бийвдэн.

Шинэ журнал гаргасн ймтн түрүн нбмртэн эврэнх күсл, седвэр юган цөлдгдже ушачнрин сонгслдэ /олух/ кургэдөг авьяс хама-басө бийдг. Тигэд бидн чигн, "сохрин өбрө күцэн онь, доглигин өбрө көдэн өргө" гидг үлгөр дахи байсн, хурангугар, хойр-горви үгдэ багтагад, сансөн санаган келдже бийвдэн.

Тенгрин ода хавлад, тбб-йиртнчин төр халгад, олен ймтндэ уха, залгад өлбкөд сөйгхжө санан бидндэ дуун уга. Мана санан мадө өрвг /экроний/.

Негндэ, мана багчудин халымг келн му, сулхн. Халымг чиритэ, халымг гиджэ бийсн нердддөг, хая-хая хурлдэ одад хойр-горвө моргдг. Болснх терө. Хоорндан күндхлэрн сеербө, орас, нимш горви үгэс элдс сэннэр хольдже келэд, хөрвгэсө чингисн күмндэ сонин өвэрцө болдже медгддөг. Тигэд, халымг келэр энэ журнал гаргад, мана бичкөд дундэ сонил /интерес/ төрүлэд, теднэ ониг тогта, тустн йомсудур залхлч, теднэ халымг келн негэ бичкэр яерхи болуан гидг санан. Эврэ келэрн журнал ушад, эцүгэр сонирхад, хоорндан мана бичкэ халымг келэрн негэ бичкэр элддг күнддг болхла - мана негэ седвэр күцлдэд бийснх терө.

Хойрдугар дэн чилд 2-3 джил болвө. Энэ джилмүдин туршар беин хотсн чкөд, бэрджэ келг керг уга, бууимджата сэн йовди уга, байсдже сонгсө бодта сэн үгө угагар бур-сар гед бүтү лагертэн бийвдн. Хая-хая хотна хург болхна цуг-бөгдэрн бослддг, "би, би! ... онн халымгин тблэ

орд Ужнйв" гед хйрлднй. Болво, болгагад, шиндэлд хйлхлй -бийе-биййн хйлхгд, нудйн йнйд, чигйн итхд, бУдрн гүүджэ тардг бййдл гарна.. Мана бичидтэ зйридйн иймэ ухан орнэ: көгшдйсэ сургууджин сйн Угэс сонгсад, джирглин бодтэ сйн дэсвэр авхла, хёөнөнй көлйн ишкд кун болхэ цагтэ бидндэ тус болхи болуэ гиджэ. Болво, барагуд дарад хййрсн энэ-эцгэ авхууице, бУтурд суугад "белот" нэгдснэсэ бусу бала томта йомн бидндэ сонгсгдхи. Энэ бидндэ гумдлтэ тёр болна.

Тигд бидн сангвди: хальмгуд дундэ цугирад суугад сургмджин сйн Угэ келдг авьас, дамил /практика, оныт/ уга бййсн деерйсэ, мана медйтнр сйн йомсудан дотрон хадгид, бидндэ келэл уга бййдг болуэ? Арглэд, хорглэд ианигэ хальмг келйри журнл гаргахла, терэ мана медйтнэр чеедлэ дотрон сйн йомсудан цэсэндэ буулгаджэ бичд, чёриисн бичкөн кундтйн цевр сйн халлгэ Узулд, чёргөр хэрэ нүдндэнь цйклсөн сйн герл оруулд орхон болуэ?

Иймэ медйтнр игд бидндэ дёнг болвоасэ, бидн көгшдтйн ханан байрласэ бусу юн? Иигвлэ - мана хойрдгча күүл күүлд бййснй терэ.

Бэсэ одон юуган келхвди? "Оли Угин цёнь сйн, цён Угин сйн сйн" гиджэ мана хучи Улгэр бййдг. Бэсэ: "Хуучиндэ худл уга, хобтэ Унен уга" гиджэ келдг. Тигд, бидн чигн, оли Угэ келдл чальчрл уга, ахрар тёгснхэ сангтавди.

Энэ журналдхи "Теегин Очи" гиджэ нерэ ёгүвди.

Хамэ бййхэ теегво, тэсир ямаран очитэ? - гидг кур гархдан чигн нагад уга.

Бидн очн болхон хйбдхйхэ керг бишэ. "Очи" -орсар келхдэ -"искра". "Очи" гидг Угэ ёвйрцйн Угэ бишэ, болво утхонь дэмгй сйн йомн.

Орс "иксин" ёршйнгү, эврлтэ уга революцин көлдэ жаргад, орн-нутган эдэджэ хуцрад, "кишгйн хусад, шингйн Уурд", орчинг тёгйлд олницгарн гэр савджэ йовхэ цёбкн хэрэ толгата хальмгуд бидн. Күүлн болод йиртэчин ямаран чигн зёб /право/ уга. Мангуртан хамаран отхан чигн, манта эн учрхинь чигн келдг аргэ уга.

Суг, тиймэ болвчи: ода хальмгин харачэ ханкрво, ханьцджэ шинйсэ көлйн ишкджэ кун болдг халлгэ бёгдрвэ, хамаран болвчи гарчэ йовад, хотэ-хон олдг аргэ бедрйсэ бусу керг мандэ Улдсн уга гиджэ келджэ болхийе?

Энйд: цагин эриде цонгдад, цаг-зуурин көдлмн хйлхд тарсна бийнй - хйгд хальмгин Ууло тёгсвэ, хана одон гартан шингрэд, хальмг болхан турад, бёгйн бёгжэ цаг грвэ гиджэ санджэ болхийе?

Манагар болхла: келджэ болшо уга, кигджэ келхэ, санхэ зёбчн уга.

"Цаг негйр йовдг уга, цйкрийг көкйр хаттөг уга" гидг хальмг негэ Улгэр бййдг.

Улгр түүшнгэ, идэ-сиднй күүсн, нерэ-алдрнй делгрсн орс "иксин" эркэ, вагэ цагин анхндэ, оли шилтйнй бурдхнй, хаврин цасн митэ урсад, хольврсн уулэ митэ көлврэд йовад одхдан чигн магд уга. Керснг юугар хучгдсн кее мана теег шинйсэ цецгйрэд одхдан чигн магд уга. Кёбгддэ зулад гйрсн зёбркэ мана көлврэд көкэ сйахн теегурн курэд ирхдйн чигн магд уга.

Тиймэ болхла, хальмгин герл шиншо угагар бёквэ гед сүлдр тасрад кийссндэ орхнй, сулдад ирсн гартан хальмг бйжн "очэ" бйрэд, иткл-сүзгйн Туркндйн улмар батрулад, салад шудад кийсснй сагулджэ ёргджэ босхагад, сйксн бурхдин йевйлйр сйн цаг ирхэ, салсн хальмгуд цуглрхэ гед седкйлн сергйгд йовхла сйн эсэ болхийе?

"Урүддэ кийссндэ орхнй, ёрджэ Укэ" гидг мана Улгэр бййдг биший.

"Иткл уулэ көндйнй" гидг орс Улгр бййдг мён.

Ташр деернй, бидн хоосн хотэ-тедййлин аргэ хйгд гйрчэ ирсн ймтн ёжовди. Орс "иксин" сургуль /учение/, тёр Вурхнн номдо хорта, бусу оли ймтндэ бйдэй уга гиджэ тоолд, эврй сйндурар гарчэ ирсн ймтн. Тёрин

эмигрантс болдг бидн. Мана хярин газрур зундже гардг йовдлин ахе
утхнь - төр. Кервэ бидн хоосн хотэ-теджалин мөр көбхлэ - эврәнъ
тöрин Унән бархәнъ лабта.

Тииклэ бидн, "иксин" эрке мөнкдэ батрвэ гиджэ тоолчнад, сана, сед-
кларн цöкрэд, зовад йовхин ормндэ, седкл-юган сатулад, большевигин
йосн буурхэ, бидн лабта хярхвдн гед йовсн деерэ эсэ болхийе?

"Болхэ, болхэ гисарэ Бееджи хотэн бутсэн мөн"!

Буйн, ном шинтдже öргджд,

Бирми "икес" гардже биртхэ!

Буурдже тарсн цöбкн хальмгуд

Босчэ, öндэдже ясрхэ болтха!

Күүкдин йовди бангсл болтха,

Киртэ уулэсэ джимсэ йеватхэ,

Күмни джимбл харсхин төлэ

Киисчэ үкхэсн бичэ йатхэ.

Бангсл, Джимсэ, Джимбл горвөн

Багчудин джирглин залмдже болтха,

Буйсад цöбрсн бичкн бүүлдэ

Бусу хаалгэ боодг болхэ!